
ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. XX, 25

SECTIO EE

2002

Katedra Hodowli Owiec i Kóz Wydziału Hodowli i Biologii Zwierząt
Akademii Rolniczej w Poznaniu

ADAM GUT, PIOTR ŚLÓSZARZ

*Próba zwiększenia efektów produkcji owczarskiej
na słabych gruntach*

An Attempt to Improve the Effects of Sheep Production on Poor Soils

Przejście do gospodarki rynkowej w Polsce po roku 1989 spowodowało załamanie się produkcji owczarskiej (5). Chów owiec, pozbawiony dotacji do krajowej wełny, okazał się nieopłacalny, co spowodowało zredukowanie pogłowia w następnej dekadzie o ok. 90%.

W następstwie nieopłacalności wełnistomięsnego kierunku produkcji stado owiec w Rolniczym Gospodarstwie Doświadczalnym Złotniki (Akademia Rolnicza w Poznaniu) zmniejszono w latach 1990–1992 do połowy. Ponieważ chów owiec był tutaj jedynym działem produkcji zwierzęcej, podjęto próbę zwiększenia jego efektywności. W gospodarstwie, którego organizacja była ekstensywna (słabe grunty, przewaga upraw roślin zbożowych i bardzo niska obsada zwierząt), zapoczątkowano w roku 1994 mleczne użytkowanie owiec. Zachętą do podjęcia tego intensywnego kierunku produkcji było utrzymywanie w gospodarstwie owiec o różnym udziale genotypu wschodniofryzyjskiej owcy mlecznej (od 1/8 do 5/8), bliskość rynku zbytu na luksusowe produkty mleczne i występujące zasoby pracy.

W pracy oceniono wpływ mlecznego użytkowania na poprawienie efektów chowu owiec w warunkach utrzymywania stada głównie na bazie gruntów ornych.

MATERIAŁ I METODY

Gospodarstwo Złotniki posiada 560 ha użytków rolnych, w tym 35 ha łąk. Około 60% gruntów ornych zajmuje uprawa zbóż (żyto, pszenżyto i jęczmień), 10% rzepak, 10% łubin i 20%

uprawy pastewne (trawy, lucerna i kukurydza). Jedynym inwentarzem żywym były tutaj owce w liczbie 704 macierek stada podstawowego (średnia z lat 1996–1998). Od roku 1996 podzielono stado na doświadczalne o kombinowanym mlecznomięsnym użytkowaniu i kontrolne o jednostronnym mięsnym kierunku produkcji. Stado doświadczalne utworzono głównie z owiec o udziale 5/8 genotypu owcy wschodniofryzyskiej, a w stadzie kontrolnym znalazły się owce o udziale od 1/8 do ok. 3/8 tego genotypu. Wielkość i podstawowe wskaźniki produkcyjne obu stad ilustrują dane w tab. 1.

Tab. 1. Charakterystyka produkcyjna stada¹
A characterisation of flock productivity

Cecha	Stado doświadczalne (n = 184)	Stado kontrolne (n = 520)
Liczba jagniąt odłączonych od 100 macierek	150,1	142,4
Liczba jagniąt sprzedanych od 100 macierek	125,2	121,7
% macierek dojonych	69,6	-
Produkcja mleka od 1 maciorki (kg)	76,6	-
Wytrwałość udojowa ²	78,1	-

¹Średnia z 3 lat: 1996–1998. ²Odsetek owiec dojonych do końca laktacji (średnio ok. 120 dni).

Maciorki w stadzie doświadczalnym podzielono na dwie grupy, które były pokrywane w dwóch różnych porach roku. Uzyskano dzięki temu wykoty w styczniu i w maju, co przy odłączaniu jagniąt od matek w każdej grupie w 60 dniu laktacji i prowadzeniu doju do 180 dnia laktacji umożliwiło pozyskiwanie mleka przez 8 miesięcy w roku. Nie wszystkie maciorki w stadzie doświadczalnym kwalifikowały się do doju, a także nie wszystkie doiono do 180 dnia laktacji (tab. 1). Mleko prawie w całości (straty oszacowano na ok. 3,5% produkcji) przetwarzano w przyfermowej mleczarni na jogurty (ok. 50% mleka), sery świeże typu twarogowego (ok. 25%) i sery dojrzewające typu „feta” oraz ser twarogowy żółty (25%), które bez trudności zbywano na lokalnym rynku (głównie miasto Poznań).

Maciorki dobrane otrzymywały w okresie żywienia zimowego (październik – kwiecień) sianokiszonkę i kiszonkę z kukurydzy oraz mieszankę treściwą (195 g białka ogólnego w 1 kg) w ilości 0,5 kg dziennie na sztukę. W okresie żywienia letniego (maj – wrzesień) podstawową paszą była zielona lucerna z dodatkiem ziarna zbóż (0,5 kg) i słomy pastewnej. Maciorki dobrane utrzymywane były w owczarni, a w okresie maj–październik przebywały do 4 godz. na trawiastych wybiegach. Średnia wartość ich dawki pokarmowej wynosiła 11 MJ i 320 g białka ogólnego.

Maciorki stada kontrolnego utrzymywane były w systemie stajenno-pastwiskowym, przy czym okres żywienia pastwiskowego trwał od maja do sierpnia włącznie, a we wrześniu i październiku dowożono zielonkę do owczarni. Poziom żywienia tego stada ustalony był na podstawie norm żywienia owiec systemem tradycyjnym.

Wartość produkcji owczarskiej obliczono na podstawie danych ze sprawozdań gospodarstwa. Do wartości żywca (tab. 2) zaliczono także wartość sprzedanych owiec hodowlanych, gdyż ich cena sprzedaży była zbliżona do ceny owiec rzeźnych. Dotacje pochodziły z Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi i były na podobnym poziomie jak w innych krajowych stadach owiec.

Tab. 2. Wartość produkcji stada owiec w latach 1996–1998

Incomes of the sheep farm in the years 1996–1998

Wyszczególnienie	Stado doświadczalne (n=553)			Stado kontrolne (n=1559)			Stado ogółem (n=2112) %
	szt./kg	wartość w PLN	%	szt./kg	wartość w PLN	%	
Sprzedaż							
– żywiec	802	86 806	39,6	1977	232 643	59,6	52,4
– wełna	(2 227)	7 704	3,5	(6 420)	20 764	5,3	4,7
– mleko ¹	(28 042)	72 907	33,2	-	-	-	12,0
Dotacja	-	51 871	23,7	-	137 126	35,1	30,9
Wartość produkcji ogółem	-	219 288	100	-	390 533	100	100
Wartość produkcji na 1 owcę/ rok w PLN	-	396,54	158, 3	-	250,50	100	288,74 PLN

¹Po odjęciu kosztów przetwórstwa mleka.

Koszty pasz własnych wyliczono według kosztów bezpośrednich, które poniesiono na ich produkcję, a pozostałe koszty na podstawie danych z księgowości gospodarstwa. W kosztach bezpośrednich nie ujęto kosztów przetwórstwa mleka, gdyż nie policzono ich również w wartości mleka (tab. 2). Na podstawie średniej nadwyżki bezpośredniej z trzech lat (1996–1998) ustalono standardową nadwyżkę bezpośrednią produkcji owczarskiej (1).

OMÓWIENIE WYNIKÓW

Udział mleka i jego przetworów w wartości produkcji stada owiec użytkowanych mlecznie w Złotnikach (tab. 2) okazał się podobny jak w fermach mlecznych Hiszpanii (mleko 35%, mięso 50%) lub Grecji (mleko 40%, mięso 44%), gdzie dojone są głównie owce o niskim i średnim potencjale mleczności (2). Wyższy udział mleka w wartości produkcji ferm mlecznych jest osiągany we Francji – 57% (2), gdzie owce wykazują znacznie wyższy potencjał mleczności.

Z porównania wartości produkcji stada doświadczalnego i kontrolnego wynika, że użytkowanie mleczne pozwala zwiększyć o 58% wartość produkcji uzyskanej od jednej maciorki w roku (tab. 2). Przewaga owiec dojonych nad pozostałą częścią stada jest jeszcze bardziej wyraźna przy porównaniu nadwyżki (dochodu) bezpośredniej (tab. 3) – maciorka stada doświadczalnego osiąga wynik prawie 3-krotnie wyższy od maciorki stada kontrolnego.

Uwzględniając koszty pracy (wynagrodzenia pracowników owczarni), poniesione na produkcję całego stada (ok. 120 tys. zł), oraz oszacowane koszty stałe produkcji owczarskiej (ok. 94 tys. zł), dochód netto fermy owiec w Złotnikach w latach 1996–1998 był dodatni, ale bardzo niski (24 tys. zł), o czym zdecydowała niewielka nadwyżka bezpośrednia w stadzie kontrolnym. Dochód netto od jednej maciorki w całym stadzie można zatem szacować na ok. 11 zł

rocznie. Można też przewidywać, że objęcie całego stada mlecznym użytkowaniem zwiększyłoby dochód netto na jedną maciorę do ok. 90 zł. Natomiast utrzymywanie stada o jednostronnym mięsnym kierunku użytkowania (stado kontrolne) w gospodarstwie Złotniki, przy obecnym poziomie produkcji i jej kosztów, nie jest opłacalne.

Tab. 3. Nadwyżka bezpośrednia produkcji owczarskiej w latach 1996–1998 (w PLN)
Gross margin of sheep production in the years 1996–1998 (in PLN)

Wyszczególnienie	Stado doświadczalne (n=553)	Stado kontrolne (n=1559)	Stado ogółem (n=2112)
Wartość produkcji ogółem ¹	219 288	390 533	609 821
Koszty bezpośrednie w tym:	98 445	274 188	372 633
– pasze z zakupu	9 078	21 438	30 516
– pasze własne	78 315	225 360	303 675
– inne ²	11 052	27 390	38 442
Nadwyżka bezpośrednia	120 843	116 345	237 188
Standaryzowana nadwyżka bezpośrednia na 1 maciorę „1997” ³	218,52	74,63	112,30

¹Dane z tabeli 2. ²Inne koszty bezpośrednie: weterynaryjne, wydatki i usługi specjalistyczne (strzyża, zabiegi zootechniczne, usługi hodowlane ...), marketing itd. ³Średnia z trzech lat: 1996–1998.

Wynikająca z przeprowadzonych badań korzystna prognoza dla produkcji owczarskiej w gospodarstwie Złotniki, w wypadku przestawienia na bardziej intensywną formę, jest zgodna z opinią wyrażaną przez innych autorów. Na przykład Okularczyk (3) wskazuje, że odbudowę krajowego chowu owiec należy oprzeć na rozwoju nowoczesnej, intensywnej i wysokiej jakości produkcji owczarskiej. Co więcej, wiąże ten rozwój z mięsnym i mlecznym kierunkiem użytkowania w warunkach ekstensywnego rolnictwa. Osikowski i wsp. (4) stwierdzają zaś, że dwukierunkowe mięsno-mleczne użytkowanie maciorek, w zależności m. in. od potencjału mleczności, może poprawić efektywność chowu owiec o 25–70%.

WNIOSKI

1. Mleczne użytkowanie owiec o średnim potencjale mleczności (mieszańce z owcą wschodniofryzyjską) może trzykrotnie zwiększyć dochód bezpośredni uzyskiwany od jednej maciorki w stadzie w stosunku do owiec o jednostronnym użytkowaniu mięsnym.

2. W celu zapewnienia opłacalności chowu owiec w gospodarstwie Złotniki należy dążyć do objęcia całego stada użytkowaniem mlecznym.

PIŚMIENNICTWO

1. Augustyniak-Grzymek J., Goraj L., Jarka S., Pokrzywa T., Skarżyńska A.: Metoda liczenia nadwyżki bezpośredniej i zasady typologii gospodarstw rolniczych. FAPA, Warszawa 2000.
2. Boutonnet J. P.: Les petits ruminants et leurs productions laitières dans la région méditerranéenne. Options Méditerranéennes. Sér. A, 12, 1990, 67–72, 1990.
3. Okularczyk S.: Ekonomiczne i rynkowe prognozy produkcji owczarskiej i koziej w Polsce. Zesz. Nauk. AR Wrocław, 399, 49–56, Wrocław 2000.
4. Osikowski M., Korman K., Pakulski T., Borys B.: Zagadnienia użytkowania mlecznego owiec na terenach nizinnych w świetle badań IZ ZZD Kołuda Wielka. Zesz. Nauk. Zakł. Hod., Owiec i Kóz SGGW, 3, 47–60, Warszawa 1999.
5. Seremak-Bulge J.: Ekonomiczne warunki produkcji owczarskiej w gospodarce rynkowej. Zesz. Nauk. Przegl. Hod., 7, 19–32, Warszawa 1992.

SUMMARY

On a farm with an extensive system of production located on poor soils an attempt to improve its effectiveness by introducing milking of sheep was undertaken. The area of the farm is 560 ha of agricultural land, including 35 ha of meadows. It specialises primarily in cereal production (approximately 60% of the area). During the period of investigations (1996–1998), the only livestock on the farm were sheep. Among the total number of 704 ewes, 184 ewes were milked. The total income and the gross margin from sheep production in experimental flock (dual-purpose milk and mutton) were compared to the results achieved in control flock (one-sided mutton sheep). The output in the experimental flock consisted of slaughtered animals (39.6%), milk (33.2%), wool (3.5) and subsidies (23.7%). Standard gross margin in the experimental flock was three times higher compared to the control flock.